

Tetiana Miroshnychenko, Hanna Fedorova*V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)*

Digital Diplomacy as a Modern Communication Means of International Relations

This article considers a new direction of public diplomacy - digital diplomacy, the main tool of which is social networks. Digital diplomacy in the era of the COVID-19 pandemic is gaining momentum and use. This topic is very relevant and important today. The expansion of digital technologies for diplomatic relations is studied, the advantages and disadvantages of digital diplomacy are considered and evaluated. World time zones and distances have disappeared - information has become available anywhere in the world, but most importantly, it has become decentralized - it is difficult to identify one or two major information providers: each information resource can find an analogue or opponent.

The aim of this article is to identify the possibilities of digital diplomacy and its impact on international relations. In this article, the authors consider and try to find out the place of digital diplomacy in public diplomacy, and what role it plays in the political life of diplomats. The authors point to the fact that it is impossible to imagine the life of modern society without social networks, exchange of various information and discussion of urgent issues. For a modern person, using of social networks is quite common, and for diplomats - it's not so much a form of communication with thousands of strangers, as an understanding of what is happening in their country of residence, how citizens and the digital space reacts on decisions and actions of their foreign ministry. Digital space can be used as an influence on public opinion, creating a positive image of your country abroad. The authors came to certain conclusions, even after overcoming the pandemic, all forms of digital diplomacy can become an additional effective area of communication both in relations between states and politicians in the international arena and within the diplomatic system. The authors argue that the rapid development and widespread use of information technology allows diplomatic missions to adapt to the trends of the new era of international relations.

Keywords: *digital diplomacy, social networks, international relations, digitalization, information*

Тетяна Мірошніченко, Ганна Федорова*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)*

Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин

У цій статті розглядається новий напрямок публічної дипломатії – цифрова дипломатія, основним інструментом якої є соціальні мережі. Цифрова дипломатія в епоху пандемії COVID-19 набуває стрімкого розвитку та використання. Ця тема на сьогодні дуже актуальна та вагома. Досліджуються питання розширення цифрових технологій для дипломатичних зв'язків, розглядається та дається оцінка перевагам та недолікам цифрової дипломатії. Світові часові зони та відстані зникли – інформація стала доступною у будь-якій точці світу, але головне, вона стала децентралізованою – важко виділити одного-двох головних постачальників інформації: кожному інформаційному ресурсу можна знайти аналог чи опонента.

Метою статті є визначення можливостей цифрової дипломатії та її вплив на міжнародні відносини. У статті автори розглянули та спробували з'ясувати місце цифрової дипломатії у публічній дипломатії, і яку роль вона відіграє у політичному житті дипломатів. Автори

вказують на той факт, що неможливо уявити життя сучасного суспільства без соціальних мереж, обміну різноманітною інформацією та обговоренням нагальних питань. Для сучасної людини користування соціальною мережею досить звичне явище, а для дипломатів – це навіть не так форма спілкування з тисячами незнайомих людей, скільки розуміння того, що відбувається в країні їх перебування, як на рішення та дії їх зовнішньополітичного відомства реагують громадяни та цифровий простір, який можна використовувати як вплив на громадську думку, створення позитивного іміджу своєї країни за кордоном.

Автори дійшли певних висновків, навіть після подолання пандемії усі форми цифрової дипломатії, можуть стати додатковим ефективним напрямом спілкування як у відносинах між державами та політиками на міжнародній арені так і в середині системи дипломатичних відносин.

Автори доводять, що стрімкий розвиток та широке застосування інформаційних технологій дає змогу дипломатичним представництвам пристосуватися до тенденцій нової ери міжнародних відносин.

Ключові слова: цифрова дипломатія, соціальні мережі, міжнародні відносини, цифровізація, інформація

Вступ.

Пандемія COVID-19 порушила нормальний перебіг життя у багатьох країнах, підірвала економіку та серйозно позначилася практично на всіх аспектах нашого існування, не оминаючи і дипломатичну сферу.

Сучасний рівень розвитку дипломатичної практики в мережі Інтернет з використанням ІТ-технологій дозволяє говорити про формування дискурсу цифрової дипломатії як нової форми дипломатичних переговорів, що сприяє динамічній комунікативній практиці на сучасному етапі світового розвитку.

Метою дослідження є визначення можливостей цифрової дипломатії та її вплив на міжнародні відносини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню цифрової дипломатії присвятили свої роботи значна кількість експертів політологів, соціологів, фахівці з міжнародних відносин, істориків. При написанні статті були опрацьовані роботи вітчизняних та зарубіжних вчених Альошкіної Н. С. (2018), Рябиченко А. (2021), Прокопенко І. В. (2015), Шевель І. П. (2021), Фукуяма Ф. (2020), які досліджували використання цифрової дипломатії на сучасному етапі.

Результати дослідження.

Цифрова дипломатія, цифровізація, онлайн-дипломатія, хмарна дипломатія – основний тренд ковідних 2020-2021 років у зовнішній політиці країн усього світу. Засідання ООН в Zoom, відеоконференції та дзвінки – все це мало прискорити процеси прийняття рішень та полегшити роботу дипломатів. Перед цифровою дипломатією ставляться не прості завдання, це і оперативне надання достовірної інформації,

і спростування неправильної інформації, і підтвердження інформації з офіційних джерел. На сьогоднішній день про те, що країни включають цифровізацію до пріоритетів своєї зовнішньої політики, свідчать, зокрема, поява в цих державах окремих документів і програм, що визначають їх цифрові зовнішньополітичні стратегії. Але чи стала цифровізація дипломатії панацеєю на всі випадки життя?

Експерти з Америки, Європи та Близького Сходу провели дослідження та дійшли парадоксальних висновків. Пандемія посилила геополітичну фрагментацію та поглибила «лінії розлому» між країнами. Водночас це уповільнило дипломатичні процеси та зупинило більшість мирних зусиль з питань щодо урегулювання чинних конфліктів. Дипломатам доводилося пристосовуватися до нових умов, як і іншим працівникам різних сфер.

Ситуація, що склалася, принаймні на початку кризи, майже повністю зупинила дипломатичну діяльність. Без технічної підтримки захищених мереж для конфіденційних розмов дипломати обмежували свій робочий простір віртуальними конференціями та вебінарами. В умовах цієї нової реальності їм довелося адаптуватися та навчитися працювати по новому. Обмеження на поїздки та особисті зустрічі заважали їм збирати необхідну інформацію та ускладнили процеси звітності. При цьому тренд на цифровізацію дипломатії дещо полегшив вирішення технічних питань, але не став панацеєю, яка дозволить «скасувати» традиційний формат дипломатичної взаємодії.

Хоча цифрова дипломатія стає важливою темою в політичному дискурсі, їй все ще не вистачає офіційного визначення, тому цей

термін використовується розпливчато. Відсутність точності в визначенні змусило вчених досліджувати цифрову дипломатію з різних точок зору, приділяючи особливе увагу всім аспектам: від кібербезпеки до соціальних мереж (Контуры глобальных трансформаций, 2021; Пандемия в качестве, 2021).

Розвиток веб-сайтів міністерствами іноземних справ, посольствами та делегаціями міжнародних організацій на даний час є стандартною практикою. Соціальні мережі стали ще важливішим інструментом дипломатії. Таке всебічне поширення онлайн-каналів принесло з собою хвилю відкритості та прозорості, якої ніколи не було.

Основні відмінності від класичної публічної дипломатії полягають у ширшому доступі до інформації, більшій взаємодії між окремими особами та організаціями та більшою прозорістю (Fukuyama, 2020).

Основною метою застосування цифрової дипломатії, як важливого інструменту м'якої сили будь-якої держави є, насамперед, забезпечення внутрішньої стабільності та безпеки, а також просування власного зовнішньополітичного курсу.

Крім того, з'явилися нові виклики для цифрової дипломатії на тлі останніх суспільно-політичних та суспільно-економічних подій (останнім часом зустрічається термін «віртуальна дипломатія»):

- інтерпретація та розуміння справжніх намірів та установок інших сторін у форматі обговорення на відеоконференціях (ще більше серйозний оборот це питання набуває, коли обговорюється тема врегулювання конфліктних ситуацій та визначення характеру відповідальності за той чи інший крок);

- персоналізація спілкування (обмеження викликані, зокрема, неможливістю проведення неформальних бесід у рамках традиційних дипломатичних майданчиків та звуженням простору для здійснення дипломатичних маневрів);

- робота з базами даних та інформацією (розширення можливостей отримання несанкціонованого доступу до конфіденційної документації та зламування системних сховищ, що в принципі є складним завданням, але аж ніяк не неможливим);

- формулювання зовнішньополітичних пріоритетів (фокусування на обліку національних цілей та завдань на рівні місцевих спільнот);

- значення та роль державного регулювання (посилення залучення державних інститутів у ключові процеси суспільного життя);

- забезпечення стійкості та солідарності (необхідність переформулювання механізмів

та способів продукування суспільної довіри та життєздатності цінностей).

Як базові умови становлення цифрової дипломатії на сучасному етапі можна відзначити такі:

- підтримання привабливості політичного образу держави (а також перших осіб та впливових політичних лідерів) всередині країни та за кордоном;

- конструювання успішного політичного позиціонування осіб, які ухвалюють важливі політичні рішення;

- забезпечення авторитетності власних зовнішньополітичних проєктів;

- оперування перевіреними даними та правдивою інформацією, що демонструє готовність вибудовувати відкриті довірчі стосунки.

Однак сьогодні як ніколи високо оцінюється здатність сучасних держав слідувати декларованим принципам та демонструвати відповідальність за дії, що вживаються. У контексті проблем та питань цифрової дипломатії це створює додаткові складнощі на тлі диверсифікації інструментарію отримання несанкціонованого доступу до особистої інформації, збільшення кількості вчинених у кіберпросторі злочинів, розуміння існуючих у чинному законодавстві (міжнародному та національному) прогалин, розповсюдження потенційно конфліктних та порочних відомостей. Отже, цифрова дипломатія має бути прямим втіленням ключових норм та цінностей того суспільства, яке представляється за кордоном: тут немає місця публікаціям дезінформуючих матеріалів, поширення Fake News, маніпулювання, пропаганді вигідних політичних та економічних програм, подання вузькоорієнтованих інтересів будь-якої групи осіб, порушення наявних домовленостей. При цьому, не слід забувати і про такі можливості, як використання складних технологічних інструментів (покликаних згуртувати цільову аудиторію та збільшити координований потік своєї інформації на всіх платформах та акаунтах), формалізація та оптимізація аналізу великих обсягів даних, обмін досвідом взаємодії в рамках конкретної цифрової екосистеми та конкретної архітектури віртуального світу, посилення комунікаційного та впливового потенціалу створюваних віртуальних спільнот (Цифровая дипломатия, 2021).

Пандемія спонукала дипломатів більше, ніж зазвичай, взаємодіяти з приватним та неурядовим секторами, особливо при закупівлі, розподілі медичних та гуманітарних матеріалів. Дипломати знаходили час, щоб обмірковувати та наново відкалібрувати свої дипломатичні

навички. Наприклад, консульська робота стала переважати політичні та економічні пріоритети.

Як пише П. Міллет, колишній посол Великобританії в Лівії (2015–2018 рр.), складнощі дипломатичної роботи пов'язані з обмеженими можливостями міністерств закордонних справ для реалізації «нормальної» дипломатії, спостерігається нестача часу, досвіду чи ресурсів для концентрації сил на зовнішній політиці. Департаменти, що займаються географічними або галузевими питаннями, такими як Близький Схід або зміна клімату, виявили, що персонал відволікається на консульську роботу, тому не може виконувати свою звичайну роботу. Міжнародні зусилля щодо підтримки врегулювання конфліктів також ослабли,

оскільки дипломати, посланці та учасники мирних переговорів не змогли приїхати. Посол зазначає, що у двосторонній роботі ключем до успіху дипломата є розуміння країни, де він працює. Це означає зустрічі з людьми, вивчення історії, культури та мови. У багатьох культурах холодні дзвінки є неприпустимими і часто дуже незручними. Спроби побудувати відносини за допомогою Zoom ніколи не принесуть такого ж глибокого розуміння, як особиста зустріч. У багатосторонній роботі також важливим є прямий контакт (Механізм публічного управління, 2020). Цифрова дипломатія з кожним днем стає дедалі популярнішою, розглянемо переваги та недоліки даного явища (табл. 1). Враховуючи викладене, можна зробити певні висновки, що

Переваги та недоліки цифрової дипломатії

Переваги	Недоліки
1. Соціальні мережі дозволяють дипломатам спостерігати за подіями, збирати інформацію та виявляти ключові фактори впливу, надавати канали впливу поза традиційною аудиторією. 2. Можливість швидкої та ефективної комунікації. 3. Близькість з аудиторією. 4. Цифрові технології надзвичайно корисні для збору та обробки інформації про дипломатичну діяльність. 5. Дозволяють урядам аналізувати можливі наслідки тих чи інших подій у різних країнах світу, та вплив таких подій на їхню країну. 6. Низька вартість. 7. Дозволяють політикам розширити свій вплив. 8. Більше часу на продумування відповідей.	1. Відсутність достатніх технологій. 2. Необхідність покращення навичок цифрового спілкування. 3. Централізовані та негнучкі адміністративні системи. 4. Бюрократичні процеси прийняття рішень. 5. Культура анонімності. 6. Витік інформації. 7. Хакерські атаки.

Розроблено автором за матеріалами (Шевель, 2021; Алешкина, 2018)

переваги цифрової дипломатії перевершують її недоліки.

Цифрова дипломатія як елемент публічної дипломатії - важлива складова «м'якої сили» світових держав. Дипломати різних країн продовжують освоювати мобільні програми, які раніше не розглядалися як платформи для політичної комунікації (Рябиченко, 2021).

Головним майданчиком для цифрової дипломатії є соціальна мережа Twitter. Тому між термінами «цифрова дипломатія» і «twitter-дипломатія» (або «твіпломатія»)

часто ставиться знак рівності. Крім тексту та посилань, у твіті можуть бути присутніми до чотирьох зображень або форма для проведення опитування з варіантами відповіді, відеозапис. Twitter-дипломатія поєднує в собі різноманітні підходи до роботи, тому в стрічці соціальної мережі нейтральні оголошення офіційних сторінок дипломатичних представництв про графік прийому громадян з консульських питань є сусідами з образними, найчастіше провокаційними висловлюваннями політичних діячів (Ministerstwo Spraw, 2021).

Згідно з великою кількістю досліджень, проведених нещодавно, серед світових політичних лідерів, дипломатів та міністерств закордонних справ низки країн Twitter залишається найпопулярнішою соціальною мережею. Проведений аналіз BCW (Burson Cohn & Wolfe), представлений у доповіді Twiplomacy-2018, виявив 951 аккаунт у Twitter (з них 372 особисті та 579 інституційні) глав держав та урядів та міністрів закордонних справ 187 країн, тобто 97 % з усіх 193 держав-членів ООН мають офіційну присутність на Twitter-платформі із загальною майже півмільярдною аудиторією передплатників. Всі уряди G20 мають офіційну присутність у Twitter, а шість лідерів G7 мають особистий обліковий запис у Twitter. У Брюсселі, Женеві, Лондоні, Нью-Йорку та Вашингтоні іноземні дипломатичні

місії вже не можуть ігнорувати дипломатичну активність у Twitter-сфері. Навіть китайські посольства в Канаді, Пакистані, Туреччині, Уганді та китайські представництва в ЄС, ООН у Нью-Йорку та Женеві, китайський посол в Індії зараз активно використовують Twitter-платформу (Шевель, 2021; The Coronavirus, 2021).

Під час пандемії, у 2020-2021 роках, світові лідери активно використовували Twitter для спілкування та, щоб спонукати своїх користувачів до #StayHome, #StayAlert та #SaveLives. Twitter та Zoom дипломатія відкриває нові горизонти для розширення цифрової дипломатії. Але дипломати, як і політики, не обмежуються мережею Twitter, активно використовуючи у своїй роботі можливості Facebook, YouTube, Flickr та Instagram, блогів (рис. 1.1). Як цікавий

Рис 1.1. Використання соціальних мереж дипломатичними службами

Розроблено автором за матеріалами (Прокопенко, 2015; Особливості залучення, 2021)

приклад слід навести особливий розділ сайту зовнішньополітичного відомства Фінляндії, де блоги ведуть послы, які представляють республіку в різних країнах світу.

Україну також не минули зміни, на сьогодні Twitter стає не просто каналом комунікації, а й інструментом побудови іміджу нашої країни на світовому рівні. Можна спостерігати становлення не просто цифрової дипломатії, а української Twitter-дипломатії.

Прикладом цього явища може бути висвітлення у Twitter Міжнародної конференції на підтримку України, що відбулася 28 квітня

у Києві. Українські політики, міністерства та інші офіційні установи розпочали активну діяльність у Twitter. Наразі ж ми спостерігаємо становлення не просто цифрової дипломатії, а української Twitter-дипломатії. Найкращим приводом скористатися зайвий раз Twitter є якраз важливі зустрічі з держслужбовцями інших країн, українські новини, світові нагальні події та міжнародні саміти (Рябиченко, 2021).

Враховуючи викладене, можна виділити основні особливості, що сприяють розвитку цифрової дипломатії (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Особливості які сприяють поширенню та розвитку цифрової дипломатії

Розроблено автором за матеріалами (Алешкина, 2018)

Українське МЗС також повідомило про нововведення – здійснення першого в історії «віртуального візиту» міністра до Німеччини для проведення онлайн-переговорів. Окрім певних протокольних деталей, більшість основних елементів звичайного робочого візиту були збережені, включаючи двосторонню зустріч і спільну заяву для преси. Враховуючи перший успішний досвід, можна чекати на продовження цієї практики. Втім, прискорений перехід із конференц-залів на онлайн-майданчики не лише розширив можливості регулярного діалогу та оперативного обміну інформацією, а й створив нові виклики, які можуть суттєво вплинути на майбутнє дипломатичних відносин. Спірним залишається питання прийнятності використання нових технологій щодо політичних самітів вищого рівня. У сфері комунікацій було здійснено значний прорив, і навіть найменші технічні проблеми цілком здатні перешкоджати імпульсу зустрічі, роблячи досягнення компромісу ще складнішим. Окремо слід зазначити і непересічну роль перекладача у подібних форматах переговорів. Деякі сучасні платформи для онлайн-конференцій (зокрема популярний зараз Zoom) передбачають спеціально виділені канали для дистанційного синхронного перекладу. Але важливо розуміти, коли перекладач знаходиться на відстані тисячі миль від переговорників, якісь проблеми зі

звукм можуть стати причиною прикрого непорозуміння або неправильного трактування слів спікера. Якщо йдеться про політично чутливі питання, а відносини між учасниками важко назвати дружніми, ціною помилки перекладача може стати міжнародний скандал.

Цифрова дипломатія в глобальному світі виступає як одна з форм публічної дипломатії, як новий метод дипломатії та як ефективний інструментарій у міжнародних відносинах.

Цифрова дипломатія визначається як використання інструментарію цифрових технологій у просуванні національних інтересів, у рамках дипломатичної політики держави.

Висновки.

Підводячи підсумок, можемо відмітити, що цифрова дипломатія стала невід’ємною частиною сучасних дипломатичних відносин. Вона не вимагає великих витрат при організації зустрічей, зручна у використанні. Завдяки цифровій дипломатії можна зв’язатися з представниками безпосередньо, а дипломати зможуть встановити прямий та тісний контакт із колегами з інших країн та громадськістю. Основи дипломатії залишаються незмінними, хоча на сьогодні багато що виражається через цифрові канали. Цифровізація в цій сфері прискорюватиметься, однак водночас сфера цифрової дипломатії потребує упорядкованості в міжнародному праві, також існує багато ризиків, один з яких

витік закритої дипломатичної інформації. Подібні недоліки потребують ретельного опрацювання механізму здійснення подібного роду зовнішньополітичних відносин. Тому основні питання все ж таки вирішуватимуться за столом переговорів між дипломатами тет-а-тет, а цифрова дипломатія поки що залишиться лише частиною публічної дипломатії.

Безумовно, після закінчення вимушеного карантину та відкриття кордонів світ повернеться «в офлайн». Але чимала його частина залишиться у віртуальному просторі, а решта, навіть після повернення, вже ніколи не буде такою, як раніше.

Дипломатія завжди була і залишається насамперед мистецтвом поєднувати необ'єднуване; інтегрувати нові елементи, не відмовляючись від найкращих традицій; набувати нових форм, зберігаючи незмінною суть; збагачуватись навичками віртуального спілкування, не забуваючи законів Realpolitik. Саме здатність до швидкої адаптації, моментальне реагування на нові виклики, нестандартне мислення та гнучкість у прийнятті рішень відрізняє професійного дипломата від звичайного фахівця міжнародника.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Алешкина Н. С. «Цифровая дипломатия»: новые инструменты «мягкой силы». Вестник Поволжского института управления. 2018. Т. 18. № 1. С. 143–150.

Контурь глобальных трансформаций: политика, экономика, право. 2021. URL: <https://www.ogt-journal.com/jour/article/view/541>.

Механізм публічного управління. 2020. URL: <https://panor.ru/articles/twitter-diplomatiya-kak-instrument-vneshnepoliticheskoy-kommunikatsii/33693.html>.

Особенности залучения социальных сетей. 2021. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21648/doroshkopy713_0.pdf.

Пандемия в качестве возможности: развитие цифровой дипломатии. 2021. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/5.pdf.

Прокопенко І.В. Цифрова дипломатія як приклад інновацій у соціальній комунікації. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Полтава, 2015. С. 418-422.

Рябиченко А. Цифровая дипломатия вчера и сегодня. 2021. URL: <https://russiancouncil.ru/analyticsand-comments/columns/digitaldiplomacy/tsifrovaya-diplomatiya-vchera-i-segodnya/>.

Цифровая дипломатия – дипломатия будущего. 2021. URL: http://iamp.dipacademy.ru/media/files/ds_31_05.pdf.

Шевель І. П. Дипломатія під час пандемії COVID-19: її роль та наслідки у сфері дипломатії та міжнародних відносин. 2021. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/218775/218426>.

Fukuyama F. Francis Fukuyama on the State of Democracy in 2020 and Beyond. 2020. URL: <https://www.wsj.com/articles/francis-fukuyama-on-the-state-of-democracy-in-2020-and-beyond-1160-8051600>.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. Twitter: official page. 2021. URL: https://twitter.com/MSZ_RP.

The Coronavirus is the Single-Most Tweeted Topic by World Leaders, BCW's Twiplomacy Study Finds. 2021. URL: <https://bcw-global.com/thought-leadership/2020-07-21-the-coronavirus-is-the-single-most-tweeted-topic-by-world-leaders-bcws-twiplomacy-study-finds>.

REFERENCES

Aljoshkina, N. (2018). «Tsifrovaya diplomatiya»: novyye instrumenty «myagkoy sily» [«Digital diplomacy»: new tools of «soft power»]. Vestnik Povolzhskogo instituta upravleniya, 18(1), 143–150.

Fukuyama F. (2020) Francis Fukuyama on the State of Democracy in 2020 and Beyond. Retrieved from <https://www.wsj.com/articles/francis-fukuyama-on-the-state-of-democracy-in-2020-and-beyond-1160-8051600>.

Kontury globalnyh transformacij: politika, jekonomika, pravo [Outlines of global transformations: politics, economics, law]. (2021). Retrieved from <https://www.ogt-journal.com/jour/article/view/541>.

Mekhanizm publichnogho upravlinnja [Mechanism of public administration]. (2020). Retrieved from <https://panor.ru/articles/twitter-diplomatiya-kak-instrument-vneshnepoliticheskoy-kommunikatsii/33693.html>.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. Twitter: official page. (2021). Retrieved from https://twitter.com/MSZ_RP.

Osoblyvosti zaluchennja socialnykh merezh [Features of involving social networks]. (2021). Retrieved from https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21648/doroshkopy713_0.pdf.

Pandemija v kachestve vozmozhnosti: razvitie cifrovoj diplomatii [Pandemic as an opportunity: the development of digital diplomacy]. (2021). Retrieved from http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/5.pdf.

Prokopenko, I. (2015). Tsyfrova diplomatiya yak pryklad innovatsiy u sotsial'niy komunikatsiyi [Digital diplomacy as an example of innovation in social communication]. Materialy mizhnarodnoji naukovy-praktychnoji konferenciji. Poltava, 418-422.

Ryabichenko A. (2021). Tsifrovaya diplomatiya vchera i segodnya [Digital diplomacy yesterday and today]. Retrieved from <https://russiancouncil.ru/analyticsand-comments/columns/digitaldiplomacy/tsifrovaya-diplomatiya-vchera-i-segodnya/>.

- Shevel, I. (2021). Dyplomatiya pid chas pandemiji COVID-19: jiji rolj ta naslidky u sferi dyplomatiiji ta mizhnarodnykh vidnosyn [Diplomacy during the COVID-19 pandemic: its role and implications for diplomacy and international relations]. Retrieved from <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/218775/218426>.
- The Coronavirus is the Single-Most Tweeted Topic by World Leaders, BCW's Twiplomacy Study Finds. (2021). Retrieved from <https://bcw-global.com/thought-leadership/2020-07-21-the-coronavirus-is-the-single-most-tweeted-topic-by-world-leaders-bcws-twiplomacy-study-finds>.
- Tsifrovaya diplomatiya – diplomatiya budushchego [Digital diplomacy is the diplomacy of the future]. (2021). Retrieved from http://iamp.dipacademy.ru/media/files/ds_31_05.pdf.

Miroshnichenko Tetiana

Ph.D., Assoc. Prof, <https://orcid.org/0000-0001-6114-4866>, tatiana.miroschnichenko@karazin.ua

Fedorova Hanna

Senior lecturer, <https://orcid.org/0000-0001-9900-6709>, g.y.fedorova@karazin.ua

Стаття надійшла / Article arrived: 30.11.2021

Схвалено до друку / Accepted: 30.12.2021